

Dva nálezy jihoamerických mincí na Moravě

ZDENĚK OMELKA

ABSTRACT

TWO FINDS OF SOUTH AMERICAN COINS IN MORAVIA.

During a metal detector survey in the cadastral area of the village of Hrušky (Břeclav District), an Argentine 2 centavos coin from 1893 was discovered. Several years later, a Brazilian 40 réis coin from 1897 was found in a family house in Hrušovany nad Jevišovkou (Znojmo District). Their presence in Moravia can be associated with the emigration of local inhabitants to South America at the end of the 19th and the beginning of the 20th century.

KEYWORDS

SOUTH AMERICA, MORAVIA, EMIGRATION, TURN OF THE 19TH AND 20TH CENTURIES, LOST COIN

DOI

10.47382/ns2025_13

ÚVOD

V roce 2014 autor příspěvku při detektorové prospekci v katastru obce Hrušky našel argentinskou minci z roku 1893. V roce 2023 objevila J. Kopřivová při úklidových pracích na půdě staršího rodinného domu v Hrušovanech nad Jevišovkou brazilskou minci z roku 1887. Zamyšlení: „A jak se sem dostala mince z Argentiny nebo Brazílie?“ Otázka vede k tématům vystěhovalectví (emigrace) a osudům československých krajanů nejen v Jižní Americe druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století.

ARGENTINA A BRAZÍLIE V DOBOVÉM KONTEXTU

Následující text vychází pro autentičnost z dobové encyklopedické literatury: *Argentina představuje většinu plochy jižní poloviny Jižní Ameriky. Hlavním městem je Buenos Aires, úředním jazykem je španělština. Od 50. let 19. století zde započal citelný rozvoj zemědělství. Rolnické osady evropských přistěhovalců byly zakládány od r. 1853, v druhé polovině 19. století tvořili tito osadníci většinu argentinského rolnictva. Hlavními plodinami byly kukuřice a pšenice. Mezi další nejvýznamnější oblasti zemědělství patřila produkce dobytka a pěstování vína. Stát, který komodity do této doby dovážel, během období rozkvětu začal zboží exportovat, z velké části do Evropy (Otto 1889, 640); Brazílie, stát na východní polovině Jižní Ameriky. Hlavním městem je Brasíliá, úředním jazykem je portugalština. Hlavními přistěhovalci byli Italové, Portugalci, Španělé, Němci, Rakušané, Francouzi, Belgičané atd. Také Brazílie je státem agrikulturním. Hlavní pěstovanou plodinou byl maniok, z něhož se vyráběla mouka. Významnou komoditou byl a stále je cukr a kávovník (Otto 1889, 608–609).*

JIŽNÍ AMERIKA, ČEŠI A SLOVÁCI

Období druhé poloviny 19. století až po druhou světovou válku představuje vlnu příchodu evropských přistěhovalců na kontinent Jižní Ameriky, a to díky otevřené imigrační politice

tamních zemí – hlavně Argentiny, Brazílie a Chile.¹ Osudům českých a slovenských krajanů v těchto oblastech, kteří neváhali za obživou v zemědělství a průmyslu vycestovat přes oceán, se věnuje již početná literatura (*Vasiljev 1986; Vaculík 2002; Kybal 2007; Vaculík 2003; Vaculík 2007; Janská 2014; Grygar 2016; Křížová 2019*; ke krajanům z jižní Moravy: *Geršic 1978*).² Latinskou Ameriku v tomto období navštěvovali také českoslovenští vědci, cestovatelé a diplomaté, za všechny např. přírodovědec Tadeáš Haenke, antropolog Aleš Hrdlička nebo politik a voják Milan Rastislav Štefánik (*Vasiljev 1986, 239*). Možnost snadného vycestování přes oceán ulehčovalo množství paroplavebních poštovních společností, které nabízely také osobní přepravu.³ Ze střední Evropy do Jižní Ameriky (především do Brazílie nebo přímo do argentinského Buenos Aires) vedly cestovatelské trasy přes Janov, Bordeaux, Havr a Marseil (*Anonym 1898*). Pro vystěhovalce v zámoří fungovaly různé soukromé kanceláře a agentury, které zajišťovaly přepravu a zázemí v destinaci – např. agentura F. Misslera v Brémách, který dokonce v Argentině usiloval o vybudování kolonie. V soudobém tisku se objevuje množství reklam a brožur, inzerujících snadné cestování a životy v Americe. Na konkrétních případech je však zřejmé, že ne vždy byly podmínky v cílové zemi optimální a agentury se o své klienty často po příjezdu přestaly starat (*Křížová 2019, 600–604*).⁴ V knižní podobě vycházeli průvodci vystěhovalectvím, obsahující tipy a rady pro cestování a způsob životy v Americe (*Pastor 1873*).⁵ Lidé však cestovali obousměrně, nešlo pouze o dlouhodobou emigraci. Nabízená práce byla často pouze sezonní, a tak se lidé průběžně vraceli do zemí svého původu. Mluvíme tak o migraci krátkodobé a návratové (*Křížová 2019, 591*).



1



2

OBR. 1. 1. Inzerce Hambursko-americké paroplavební společnosti z roku 1873 (*Anonym 1873*); 2. inzerce vystěhovalecké kanceláře F. Misslera z roku 1894 (*Anonym 1894*).

- 1 Prvním obdobím československého vystěhovalectví je druhá polovina 19. století až rok 1918, kdy vznikaly první komunitní spolky a sdružení (*Hingrová 2014, 162–166*).
- 2 Internetový portál o vystěhovalectví do Latinské Ameriky viz <https://lamigrace.ff.cuni.cz/>.
- 3 Např. Hambursko-americká paroplavební společnost, Nizozemsko-americká paroplavební společnost, Severoněmecký Lloyd.
- 4 V týdeníku *Amerikan* bylo v květnu roku 1895 otištěno varování před vystěhováním do Brazílie. Na 1500 italských přistěhovalců mělo být po příjezdu do Minas Geraes ponecháno napospas osudu a ani dopravní společnost, ani místní úřady tyto občany nezaopatřilo (*Anonym 1895*). V roce 1913 byla otištěna zpráva o vyšetřování ministerstva obchodu v Rakousku, které zkoumalo organizaci kartelu atlantických lodních společností a agentů nabízejících služby s tímto spojené. Mezi tyto vystěhovalecké firmy v přístavních městech patřily Falk a Scharlach v Hamburku, Missler a Ichon Brémách, Freudberg a Canon v Antverpách (*Anonym 1913*).
- 5 Kniha se věnuje pouze Severní Americe. Obsahuje různé doporučení pro cestování, vyřizování, kontakty v zámoří apod. Popisuje výběr paroplavební společnosti, průběh cestování, představuje žádaná řemesla v Americe a zahrnuje i jízdní řády (pro Severní Ameriku).

MINCOVNÍ NÁLEZY

Mince zaoceánské provenience nejsou běžnými nálezy při detektorových prospekcích a pravděpodobně ani nejsou častým předmětem, nacházeným v pozůstalostech nebo při vyklízení domů.⁶ Uvedené mince nalezené na jižní Moravě přinášejí drobný vhled do oběžných mincí Latinské Ameriky konce 19. století.

HRUŠKY (okr. Břeclav), polní trať „Tvrdonické podseky“
Prospekce s detektorem kovů 2014



Argentina

AE 2centavos 1893 (autor výtvarného návrhu – Eugène André Oudiné)

Av.: REPUBLICA ARGENTINA * 1893 *, prapory a zbraně Argentiny, frygická čapka

Rv.: DOS CENTAVOS * LIBERTAD*, hlava Svobody doleva s frygickou čepicí

Lit.: *Michael – Schmidt 2019*, č. 31/33.

9,48 g; 30,3 mm

Na lící straně je nápis Libertad, tedy svoboda a ženská hlava s frygickou čapkou, která je symbolem svobody již z dob Francouzské revoluce. Dostala se do znaků Bolívie, Kolumbie, Kuby, Nikaraguy nebo Salvadoru. Motiv sedící Svobody s frygickou čapkou byl zobrazován také na argentinských poštovních známkách (obr. 2:1).

HRUŠOVANY NAD JEVIŠOVKOU (okr. Znojmo)

Na půdě rodinného domu čp. 182 (asi 200 m od náměstí).



Brazílie, 1. republika (1889–1942)

AE 40realů (autor Francisco José Pinto Carneiro)

Av.: REPUBLICA DOS ESTADOS UNIDOS DO BRAZIL * 1897 *, souhvězdí Jižní kříž, obklopený kruhem 21 hvězd

Rv.: 40 RÉIS A ECONOMIA FAZ A PROSPERIDADE

Lit.: *Michael – Schmidt 2019*, č. 491.

12,22 g; 30,4 mm

⁶ V katalogu detektorových nálezů internetového portálu jsou uveřejněny nálezy devíti dalších 1 a 2 centavos z konce 19. století, a to z Pardubického, Středočeského a Ústeckého kraje (pokud je uvedeno). Z daného období jsou v katalogu pouze tři brazilské mince v hodnotě 100 a 1000 realů (poč. 20. století). Zdroj – <https://www.lovecpokladu.cz/katalog-minci> [cit. 10. 5. 2025].

Na lící straně mince je umístěno souhvězdí Jižní kříž (viditelné pouze na jižní obloze), které nese také např. vlajka Austrálie. Na lící straně je opis „Republika spojených států Brazílie“ a na rubu „Ekonomika dělá prosperitu“.

U obou nalezených mincí je samozřejmě nemožné přesně identifikovat, jakými cestami se dostaly na území Moravy. Jde však o zajímavá svědectví propojení s tímto vzdáleným světadílem.



OBR. 2. Dobové poštovní známky v hodnotě nalezených mincí.⁷ 1. Argentina, 2centavos; 2. Brazílie, 40reálů.

ZÁVĚR

Druhá polovina 19. a počátek 20. století je obdobím první vlny vystěhovalectví Evropanů do zámorí. Transatlantické paroplavební společnosti v této době otevřely dveře do celého světa (do Ameriky, Asie, Austrálie) i Čechům a Slovákům. Naši krajané se proto usadili také v oblastech Argentiny a Brazílie, s očekáváním peněžního zisku a prosperity. Část těchto obyvatel, resp. pracovníků cestovalo pouze sezónně a vraceli se zpět do vlasti. Sebou si jistě vozili kromě výdělků a zboží také suvenýry, kterými mohly být jednotlivé mince v místní (argentinské, brazilské) měně. Stejně tak krajané do domoviny průběžně zasílali balíky. Tak se pravděpodobně ocitly i sledované mince na jižní Moravě, ať již jako jednotlivé nálezy v zemi, tak i v pozůstalosti potomků našich krajanů v Latinské Americe.

LITERATURA

Anonym 1873: Pokrok 5, 9. 3.1873, č. 67, 10.

– **1894:** Moravská orlice 32, 11. 11. 1894, č. 257, 6.

– **1895:** Amerikán, týdeník pro politiku, poučení a zábavu 20, 1. 5. 1895, č. 33, 1.

– **1898:** Krajané v cizině a otázka vystěhovalectví. Rozhledy – revue umělecká, politická a sociální 7 (1897–1898; 1. 7. 1898, č. 19), 895.

– **1913:** Národní listy 53, 7. 11. 1913, č. 306, 5.

Geršic, M. 1978: Příspěvek k vystěhovalectví z Břeclavska na sklonku 19. století. Jižní Morava 14, 128–148.

Grygar, L. 2016: Osudy rozdělené oceánem aneb s Misslerem do Argentiny. Ostrava: Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska 30, 334–335.

Hingarová, V. 2014: Periodizace českého (československého) vystěhovalectví v Argentině. In: Argentina napříč obory: současné pohledy. Olomouc, 162–166.

Janská, E. 2014: Vývoj mezinárodní migrace v Argentině od poloviny 19. do začátku 21. století. In: Vlková Hingarová, V. – Nemrava, D. (eds.): Argentina napříč obory: současné pohledy. Olomouc, 137–156.

Křížová, M. 2019: Krátkodobá migrace z českých zemí do Latinské Ameriky v 1. polovině 20. století: případová studie provázaných dějin. Český časopis historický 117, 586–612.

Kybal, V. 2003: Po československých stopách v Latinské Americe. Olomouc.

Michael, Th. – Schmidt, T. L. 2019: Standard Catalog of World Coins 1801–1900. Iola.

Otto, J. 1889: Ottův slovník naučný, ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl 2. Praha.

– **1891:** Ottův slovník naučný, ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl 4. Praha.

⁷ Zdroj: <https://www.somestamps.com/domain-argentina/arg1899/argentina-1899-type-2c.htm>;
<https://filateliahilabanani.com/produto/selo-regular-cod-rhm-176-vovo-agricultura-40-reis-sem-filigrana-1922-1/>.

Pastor, J. 1873: Americký vystěhovalec, spolehlivé zprávy a rady pro české vystěhovalce na cestu do Ameriky. Praha.

Vaculík, J. 2002: Češi v cizině - emigrace a návrat do vlasti. Brno.

– **2007:** Češi v cizině 1850–1938. Brno.

Vasiljev, I. 1986: Vystěhovalectví Čechů a Slováků do Latinské Ameriky před druhou světovou válkou. Český lid 73, 239–243.

SUMMARY

ZDENĚK OMEĽKA, TWO FINDS OF SOUTH AMERICAN COINS IN MORAVIA.

During a metal detector survey in the cadastral area of the village of Hrušky (Břeclav District), an Argentine 2 centavos coin from 1893 was discovered. A few years later, a Brazilian 40 réis coin from 1897 was found in a family house in Hrušovany nad Jevišovkou (Znojmo District). To explain the presence of these coins, it is necessary to consider the historical context. The second half of the 19th century and the beginning of the 20th century marked the first wave of European emigration overseas. At that time, transatlantic steamship companies opened the doors to the wider world (America, Asia, Australia) to Czechs and Slovaks as well. As a result, our compatriots also settled in parts of Argentina and Brazil, with the expectation of financial gain and prosperity. Some of these people, or rather workers, traveled only seasonally and returned home. Along with their earnings and goods, they undoubtedly brought souvenirs, which could have included individual coins in the local (Argentine or Brazilian) currency. Likewise, compatriots regularly sent parcels back to their homeland. This is most likely how the coins in question ended up in South Moravia – whether as isolated finds in the soil or as part of the estates of descendants of our compatriots from Latin America.

English translation by J. Kysela

AUTOR

Mgr. Zdeněk Omelka

9. května 848, 67167 Hrušovany nad Jevišovkou

e-mail: zdenek.omelka@email.cz